

ใบความรู้ที่ 2 เรื่องหลักในการแต่งคำประพันธ์

ลักษณะคำประพันธ์

การประพันธ์ คือ การเรียบเรียงถ้อยคำเป็นเรื่องราว โดยมีรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างไร้เพราะเพราะพริ้ง ทำให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจและให้ข้อคิด ข้อความที่เรียบเรียงตามลักษณะดังกล่าว เรียกว่า บทประพันธ์

บทประพันธ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ร้อยแก้ว และร้อยกรอง หรือคำประพันธ์

ร้อยแก้ว

ร้อยแก้ว คือ ข้อความที่ใช้ภาษาพูดตามธรรมดา ไม่มีการส่งสัมผัสเป็นพิเศษ แต่ก็มีรูปแบบ โดยเฉพาะ ร้อยแก้วมีหลายชนิด เช่น บทความ หรือความเรียง ปาฐกถา คำปราศรัย นิทาน เรื่องสั้น นวนิยาย ฯลฯ

ร้อยกรอง

ร้อยกรอง หรือ คำประพันธ์ คือ ข้อความที่แต่งตามแผนบังคับโดยเฉพาะแผนบังคับที่สำคัญที่สุดของร้อยกรองทุกชนิด ได้แก่ สัมผัส และจำนวนคำในแต่ละวรรค ร้อยกรองมีหลายชนิด เช่น กลอน กาพย์ โคลง ร่าย ฉันท์ และแต่ละชนิดยังแบ่งชนิดย่อยออกไปอีก

หลักการแต่งคำประพันธ์

1) สัมผัส ร้อยกรองทุกชนิดจะต้องมีสัมผัส สัมผัสได้แก่ เสียงสระหรือพยัญชนะที่คล้องจองกันระหว่างคำ สัมผัสมีสองอย่างคือ สัมผัสสระและสัมผัสอักษร

1.1 สัมผัสสระ ได้แก่ เสียงสระเดียวกันภายในคำโดยมีพยัญชนะต้นต่างกัน ถ้าเป็นคำที่มีตัวสะกดจะต้องเป็นตัวสะกดแม่เดียวกัน ส่วนวรรณยุกต์จะต่างรูปหรือต่างเสียงกันก็ได้

ก. สัมผัสสระที่ไม่มีตัวสะกด เช่น มี-ศรี ดู-ครู เฉ-เป้ ไป-ได้ น้-า-ค่า

ข. สัมผัสสระที่มีตัวสะกด เช่น กิน-ศิลป์ คอย-รอย ทุกข์-ยุค ยศ-พจน
ยาม-คร้าม สิ่ง-ยิง

1.2 สัมผัสอักษร ได้แก่ เสียงพยัญชนะต้นเดียวกันภายในคำซึ่งมีเสียงสระต่างกันโดยไม่มีตัวสะกดหรือมีตัวสะกดมาตราใดก็ได้ และมีเสียงวรรณยุกต์ก็ได้

ในกรณีที่มีเสียงสระเดียวกันจะต้องเป็นคำที่ไม่มีตัวสะกดกับคำที่มีตัวสะกด หรือเป็นคำที่มีตัวสะกดต่างมาตรา กัน อักษรคู่กับอักษรสูงซึ่งเป็นคู่ด้วย ถือว่าเป็นเสียงพยัญชนะเดียวกัน เช่น ข-ค ฉ-ช ฉ-ฉ ร-ธ ฌ-ฎ-ฏ-ฐ-ถ-ฒ-ท-ธ ฝ-พ-ภ ฝ-ฟ ศ-ษ-ส-ซ ห-ฮ

สัมผัสสระและสัมผัสอักษรยังแบ่งคำตามตำแหน่งที่ของคำ ถ้าเป็นคำสัมผัสภายในวรรคเดียวกัน เรียกว่า สัมผัสใน ถ้าเป็นคำสัมผัสระหว่างวรรค เรียกว่า สัมผัสนอก

สัมผัสใน เป็นสัมผัสที่เพิ่มเป็นพิเศษเพื่อความไพเราะ วรรคหนึ่งจะมีบ้างไม่มีบ้างก็ได้ ส่วนสัมผัสนอก ที่เป็นสัมผัสสระ เป็นสัมผัสบังคับของคำประพันธ์ทุกชนิด

ตัวอย่างสัมผัสใน

พระฟังคำอ้าอึ้งตะลึงคิด
สงสารลูกเจ้าลงกาจึงว่าพราง

จะเป็นอนบิตป้องปิดก็ขัดขวาง
เราเหมือนช้างงางอกไม่หลอกหลวง

สัมผัสสระ คำ-อ้า-อึ้ง- (ตะ) ลึง , ปิด- ขัด , (ลง) กา-ว่า , งอก-หลอก
สัมผัสอักษร อ้า-อึ้ง , เป็น-บิต , ป้อง-ปิด , ลูก - ลง (กา) , งา-งอก , หลอก-หลวง

ตัวอย่างสัมผัสนอก

คิด-บิต ขวาง-พลา-ง-ช้าง

2) คำ คำประพันธ์ทุกชนิดกำหนดจำนวนคำแต่ละวรรคไว้แน่นอน
โดยทั่วไป คำหมายถึง เสียงสระ พยัญชนะ และวรรณยุกต์ ที่เปล่งพร้อม ๆ กันออกไปครั้งหนึ่ง คำหนึ่ง
จึงหมายถึง พยางค์หนึ่งก็ได้ เช่น มา จอง ไม่ ห้าม ฤทธิ์ แต่บางทีคำอาจมีสองพยางค์ เช่น
สะอาด เฉลิม ประเสริฐ เป็นต้น